

ЛІТОПИС: ДАТИ, ПОДІЇ, ОСОБИСТОСТІ

УДК 172.16

Л.В. ПЕРЕВАЛОВА, канд. філос. наук, проф., НТУ «ХПІ», Харків

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА ЯК СКЛАДНИК ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ В НТУ «ХПІ» (до 125-річчя НТУ «ХПІ»)

Стаття присвячена 125-річчю НТУ «ХПІ», одного з провідних технічних університетів України. Розглядаються проблеми гуманітарної освіти як складника технічної освіти. Аналізується роль гуманітарної освіти у підготовці майбутнього фахівця, її значення для формування компетентного професіонала з високим рівнем культури. Особлива увага приділяється внеску гуманітарних кафедр НТУ «ХПІ» у формування нового покоління інженерів – інженерів XXI століття.

Статья посвящена 125-летию НТУ «ХПИ», одного из ведущих технических университетов Украины. Рассматриваются проблемы гуманитарного образования как составляющей технического образования. Анализируется роль гуманитарного образования в подготовке будущего специалиста, его значения для формирования компетентного профессионала с высоким уровнем культуры. Особое внимание уделяется преподаванию гуманитарных кафедр НТУ «ХПИ» в формировании нового поколения инженеров – инженеров XXI века.

Останні два десятиріччя своєї незалежності Україна здійснює впровадження в життя ідеї формування демократичної, соціальної, правової держави, що знайшло своє відображення в Конституції України.

Становлення і розвиток громадянського суспільства пов'язаний з формуванням особистості з високим рівнем професіональної та загальної культури. Провідну роль в цьому процесі відіграє освіта. Рівень розвитку будь-якої держави визначається, перш за все, рівнем освіти, так як вона є основою розвитку особистості, суспільства і нації в усіх розвинутих демократичних країнах світу. Для України, як і для більшості пострадянських держав, освіта – основа майбутнього, найбільш масштабна сфера суспільства, його політичної, соціально-економічної, культурної і наукової організації, засіб відродження та нарощування інтелектуального, духовного потенціалу,

виховання патріота і громадянина, діючий метод модернізації суспільства, зміцнення міжнародного авторитету.

Ще в 90-х роках ХХ ст. Організація Об'єднаних Націй приділила велику увагу проблемам протиріччя між людиною та результатами її діяльності, розповсюдження моральної та суспільної безвідповідальності перед майбутніми поколіннями. Тому 2005-2014 роки були проголошені ООН «Десятиріччям освіти для стійкого розвитку». Вирішення глобальної проблеми забезпечення стійкого сталого розвитку людства покладено на систему освіти та науки. Особливо актуально це завдання звучить для вищої технічної освіти, яка готує фахівців для різних галузей народного господарства.

Ринкова економіка, загострення конкуренції, кризові ситуації поставили перед вищими навчальними закладами України завдання підготовки таких спеціалістів, якість яких задовольняла б потреби суспільства. Результати багатьох іноземних та вітчизняних досліджень свідчать про те, що ринок частіше не в змозі передбачити, які спеціалісти йому будуть потрібні в майбутньому. Тому поряд з фундаментальною підготовкою майбутній фахівець повинний мати такий рівень загальнокультурного розвитку, який дозволив би йому вільно та ефективно орієнтуватися у різноманітному світі, що постійно і динамічно розвивається. Конкурентоздатність сучасного фахівця залежить не тільки від оволодіння студентом майбутньою спеціальністю, але і від його різносторонньої гуманітарної культури, творчого мислення, виховання.

Майже тому в нових умовах розвитку освіти питання гуманітарної підготовки набувають особливої актуальності, тому що ніякі точні науки не можуть порівнятися з гуманітарною підготовкою за значимістю та ефективністю у формуванні культури людини, її моральної освіти.

Одним з провідних науково-навчальних комплексів системи вищої освіти України сьогодні є Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», який в цьому році відмічає своє 125-річчя. За даними ЮНЕСКО НТУ «ХПІ» є другим технічним вузом України (після Київського політехнічного), займає 5 місце серед 200 вищих навчальних закладів України. За рейтингом SCOPUS університет традиційно посідає 5-6 місце серед усіх університетів України. За роки свого існування Харківський політех підготував більш 150 тисяч фахівців, що визначали й визначатимуть технічну політику в Україні. Вихованці університету працюють в різних сферах життя суспільства. У складі НТУ «ХПІ» 24 факультети та центри, 93 кафедри, які здійснюють підготовку 26 тисяч майбутніх фахівців [1].

Добре розуміючи завдання, які постають перед вищою освітою, Харківський політехнічний завжди приділяв велику увагу усім складовим інженерної освіти, як фундаментальній, так і гуманітарній.

Проблеми розвитку інженерної освіти були в центрі уваги провідних вчених Харківського політехнічного університету – це професор Богомолів С.І, ректори університету Костенко Ю.Т., Товажнянський Л.Л. та інш. За їх

думкою, завданням технічної освіти є не тільки підготовка компетентного в своїй галузі фахівця, але виховання Людини творчої, всебічно розвинутої. Суттю гуманітарної освіти є формування культури мислення, творчих здібностей майбутнього фахівця на основі глибокого розуміння усієї культурної спадщини. Вона повинна вирішувати завдання загальнокультурної компетентності людини, що виходить за межі його професійної сфери.

Ще в 1991 р. в НТУ «ХПІ» вперше був розроблений та впроваджений у практику цілісний цикл гуманітарно-суспільних дисциплін загальним обсягом 20 % повного навчального часу. Вже в 1996 році Міністерство освіти та науки України включило цей цикл в освітньо-професійні програми підготовки фахівців. В 1997 році в НТУ «ХПІ» була розроблена та успішно введена в практику концепція гуманізації інженерної освіти (Богомолів С.І., Костенко Ю.Т., ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л. та ін.). Свідомо визнання провідної ролі професорсько-викладацького складу університету у вирішенні проблем гуманізації освіти став наказ МОН України про відкриття на базі політехнічного університету Національного центру гуманізації інженерної освіти [2].

Разом з відомими педагогами, вченими, працівниками державних органів освіти політехніки розробили гуманістичну модель інженера ХХІ століття. Результатами цієї співпраці були чисельні наукові публікації. Вперше в Україні були відкриті такі кафедри як кафедра педагогіки і психології управління соціальними системами (завідувач кафедри, доктор педагогічних наук, професор Романовський О.Г.), кафедра історії науки та техніки (завідувач кафедри доктор історичних наук, професор Бесов Л.М.) [3].

Протягом багатьох років відомі фахівці університету займаються гуманітарною підготовкою майбутніх інженерів, яким викладаються філософія, історія України, етика, естетика, право, іноземні мови, соціологія, політологія та багато інших дисциплін.

Співробітники та викладачі кафедр гуманітарного циклу багато уваги приділяють продовженню загального розвитку студентів у поза навчальний час, підвищенню їх освіти, формуванню ціннісного відношення до світу, розвитку традицій університету. Створюються студентські газети, виконуються, як індивідуальні, так і колективні творчі тематичні роботи.

Традиційними формами виховної роботи є студентські наукові конференції. Щорічно гуманітарні кафедри університету приймають участь в організації і проведенні Міжнародної науково-теоретичної конференції студентів і аспірантів «Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний

Ректор НТУ «ХПІ» професор Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ на ювілейному концерті

Семінар з елементами ігрового проектування

Студентське наукове товариство «Правознавець»

Учасники Міжнародної наукової конференції студентів і аспірантів «Україна і світ: минуле, сучасне і майбутнє» прогрес»; Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я». Кафедри плідно працюють з Центральною науково-технічною бібліотекою університету,

сумісно з працівниками якої проводяться тематичні бесіди, круглі столи. Так, викладачами кафедри права був організований і проведений, за підтримки директора бібліотеки Л.П.Семененко, круглий стіл, присвячений Загальній Декларації прав і свобод людини, кафедра філософії розпочала програму проведення студентських міжвузівських семінарів, загальною темою яких обрана тема «Філософська проблема людини та сенс її буття».

Важливе місце у вихованні студентів відіграє етнографічний музей кафедри етики, естетики та історії культури «Слобожанські скарби» ім. Гната Хоткевича. Формування колекції музею здійснюється за допомогою викладачів та студентів. Беззмінним керівником етнографічно-краєзнавчих екскурсій по Харківщині, Західній Україні, Криму є доцент Красіков М.М. У цих подорожах студенти знайомляться з культурою, побутом, традиціями українського, кримсько-татарського народів. Поодинокую традицією серед вищих навчальних закладів міста залишаються тематичні екскурсії до Харківського художнього музею, галереї АВЕК, що проводяться викладачами кафедри етики, естетики та історії культури. В навчально-методичному кабінеті цієї кафедри постійно проводяться фотовиставки та конкурси, серед яких особливо слід відмітити фотовиставки «Місто, яке ми втрачаємо», «Т.Г. Шевченко навіки в серці першої столиці України».

Особливу увагу керівництво університету приділяє підвищенню правової культури студентської молоді. Викладачами кафедри права, створеної ще у 1998 році, проводяться круглі столи, бесіди, зустрічі з керівниками правоохоронних органів, слідчими, прокурорами, адвокатами, працівниками органів юстиції, під час яких студенти знайомляться з актуальними проблемами української правової системи. В університетській газеті «Політехнік» разом з її головним редактором Землянською С.П. викладачами кафедри права ведеться рубрика «Правовий лікбез», де студенти і співробітники «ХП» мають можливість одержати відповіді на найбільш цікаві юридичні запитання. Протягом багатьох років працює студентське наукове товариство «Правознавець», де за допомогою досвідчених керівників студенти мають можливість розширити свої знання з правових питань. І це далеко не вичерпаний перелік тих видів та напрямків діяльності, яку здійснюють гуманітарні кафедри у НТУ «ХП», на жаль, обсяг статті не дає можливості висвітлити усі аспекти їх багатопланової роботи.

Гуманітарна освіта – це та необхідна складова технічної освіти, метою якої є формування у особистості моральної, правової свідомості, культури, відчуття відповідальності за результати своєї діяльності. Тому одним із найважливіших завдань вищої освіти є збереження та творчий розвиток всіх його складових, і фундаментальної, і гуманітарної.

Список літератури: 1. *Товажнянский Л.Л.* Шануючи історію, крокуємо в майбутнє / Політехнік. НТУ «ХП», 2010. – №13-14. 2. *Богомолів С.И., Костенко Ю.Т.,*

Товажнянский Л.Л. и др. Гуманистическая концепция учебно-воспитательной работы. – Харьков: НТУ «ХПИ», 1997.; **3.** *Товажнянский Л.Л., Романовский А.Г.* и др. Формирование и реализация концепции подготовки национальной гуманитарно-технической элиты в НТУ «ХПИ». – Харьков: НТУ «ХПИ», 2002. – 160 с.

Надійшла до редколегії 17.06.2010.